

1. UVOD

Ekološki kriminalitet u Bosni i Hercegovini predstavlja jedan od najizraženijih problema, mada, javnost, skoro da i nije svjesna njegovog postojanja niti, pak, njegovih pogubnih posljedica. Istorijski posmatrano organizovani kriminalitet¹ pojavljuje se na početku dvadesetog vijeka u ekonomski razvijenim zemljama. Kroz svoj istorijski (i, „radni“) razvoj organizirani kriminalitet je prošao niz određenih metamorfoza i modaliteta. U svemu tome dobijao je različite forme. U tom kontekstu, moguće je, kao jednu novu formu (organizovanog kriminaliteta) izdvojiti ekološki kriminalitet. Ono što je najznačajnije, svakako je sadržano u tvrdnjama da je „organizovani ekološki kriminalitet, kao supstrat štetnog djelovanja na sveukupni ekos, deo ukupnog kriminaliteta, jedna od njegovih novoizraženih komponenti, proisteklih upravo iz društvenog razvoja. „Uperen je protiv humano – ekoloških vrednosti, koje, u sklopu vrednosti što ih savremeno društvo izražava i štiti, zauzimaju sve istaknutije mjesto jer su osnov opstanka čovjeka ne samo kao jedinke, već i kao vrste²“.

Kada se govori o nekim osnovnim karakteristikama organizovanog ekološkog kriminaliteta moguće je izdvojiti sljedeće parametre: visoka stručnost i profesionalnost u postavljanju poslova i realizaciju kriminalnih akcija, zaštita krupnog kapitala, učešće većeg broja lica koja učestvuju u izvršenju ovog oblika kriminaliteta, visok stepen prekogranične mobilnosti, spregu organizanog ekološkog kriminaliteta i terorizma, lociranje organizovanog ekološkog kriminaliteta u onim oblastima u kojima postoji mogućnost sticanja profita za kratko vrijeme, vještina prilagođavanja novonastalim društveno – ekonomskim i političkim odnosima, kontinuirano dobijanje novih formi (organizovanog ekološkog kriminaliteta).

Radi što potpunijeg determinisanja pojma ekološkog kriminaliteta, neophodno je pokušati objasniti ga u najkraćem. „Ekološki kriminalitet je savremeni oblik kriminaliteta i, bez obzira na njegove specifičnosti, u definisanju tog pojma mora se poći od svih elemenata koji čine suštinu kriminaliteta, s tim što se on odnosi na jednu posebnu oblast u domenu zaštite životne sredine. Sadržaj pojma ekološkog kriminaliteta obuhvata sve vidove i aktivnosti koje su usmjerene na ugrožavanja životne sredine i kao takve inkriminisane su kao određena krivična djela u krivičnim i posebnim zakonima. Prema tome, pod ekološkim

¹ Organizovani kriminalitet je odraz nastojanja profesionalnih kriminalaca da na što efikasniji način ostvare svoje kriminalne ciljeve udruživanjem u razne vidove udruženja (primjerice, bande, grupe, gangove i slično). Prvi pojavni oblici organiziranog kriminaliteta odnose se na prohibiciju u Americi (1919 – 1934).

² Ljuština A. (2005): Pojam i osnovne karakteristike organizovanog ekološkog kriminaliteta, Organizovani kriminalitet, Zbornik radova, Beograd, str. 713

kriminalitetom podrazumjevamo grupu krivičnih dela kojima se štiti životna sredina...³“. Da bi slika o razumijevanju sveobuhvatnosti ekološkog kriminaliteta bila potpuna neophodno je objasniti i neke osnovne pojmove vezane za životnu sredinu. Realnom čovjeku svakodnevno se pružaju različite mogućnosti poimanja ugrožavanja životne sredine. Životna sredina je svakim danom sve ugroženija, tako da se realnim čini pitanje (i ozbiljna zabrinutost) budućeg opstanka čovječanstva. Sadašnje stanje pruža više nego dovoljno argumenata za ozbiljnu zabrinutost po zdravlje i život ljudi. Vazduh je sve zagađeniji, biljni svijet je izložen negativnom dejstvu kiselih kiša, drveće je izloženo bjesomučnoj sječi, ugroženost voda sve je bliža granici funkcionalne upotrebe, a zemljište je, iz dana u dan, izloženo sve većoj degradaciji. Ako se tome doda uticaj različitih industrijskih postrojenja, korištenje prljavih tehnologija (koje su omiljeno odredište bosanskohercegovačkog podneblja), te nepoštovanje ekoloških standarda, jasno je da čovjek u Bosni i Hercegovini, mora hitno i temeljno mijenjati niz svojih životnih navika. Jasno je da bi se svemu ovome moglo dodati još mnoštvo otežavajućih okolnosti, uticaj radioaktivne municije, skladištenja radioaktivnog otpada, sumnjive deponije hemikalija različitog porijekla itd., a što samo dodatno, navedenu sliku, čini sumornijom.

Šta o životnoj sredini kažu naučnici: Pierre George: „životnu sredinu definiše kao celokupnu sredinu sa kojom su suočeni ljudski kolektivi i sa kojom su dovedeni u dijalektičke odnose uzajamne akcije i reakcije, koji uvlače u igru sve elemente sredine. Životna sredina je istovremeno sredina i sistem, odnosno ona je skup ustanovljenih poznatih činilaca i ravnoteže konkretnih snaga koje uslovljavaju život jedne biološke grupe, te je kao takva izuzetno kompleksan pojam, upravo zbog mnogostrukih voljnih i nevoljnih čovjekovih postupaka u opštem ekološkom pristupu⁴“. Čok Vida : „životnu sredinu određuje kao izraz odnosa koji postoje između čovjeka i sredine u kojoj on živi i djeluje i koji je jedan od osnovnih pitanja čovjekovog opstanka u savremenim uslovima života na zemlji⁵“. Šefko Kadrić „pod pojmom životne sredine podrazumjeva nedjeljivu cjelinu različitih faktora koji čine uslove za odvijanje života na zemlji i život sam, što predstavlja srećan spoj raznovrsnih elemenata koji se drugdje u kosmosu, koliko je čovjeku poznato, nisu dogodili⁶. S druge strane, prirodno okruženje je

³ Bošković M. (2005): Kriminalistika metodika 2, Policijska akademija, Beograd, str. 49

⁴ Pierre G. (1971): L'environnement, Que sais-je, Presses Universitaires de France, str. 5 i 59

⁵ Čok V. (1990): Međunarodno – pravna zaštita životne sredine, bezbednost i društvena samozaštita, Beograd, broj 4/90, str. 16.

⁶ Kadrić Š. (1990): Zaštita životne sredine i ekološki pokret, bezbednost i društvena samozaštita, Beograd

od nastanka čovjeka i njegove civilizacije, ma kakva ona bila, bilo determinirajući faktor⁷. Evidentno je da postoji veći broj različitih definicija životne sredine i to je direktna posljedica nepostojanja jedne i to opšteprihvaćene naučne definicije, koja bi na univerzalan i sveobuhvatan način odredila sadržaj ovog pojma koji bi bio prihvatljiv za sve subjekte u međunarodnoj zajednici⁸. Ako bi se analizirali sadržaj dostupnih definicija životne sredine, moglo bi se zaključiti da egzistiraju dva načina definisanja navedenog pojma. Tako šire shvatanje pojma životne sredine podrazumjeva cijelu biosferu, odnosno živi omotač Zemlje, bez obzira na to što čovjeku nisu dostupna navedena prostranstva, jer je činjenica da razvoj savremene tehnike i nauke stvara mogućnosti za ovladavanje i ovih prostranstava. Dok se u užem smislu, životna sredina uglavnom određuje kao prostor u kome je čovjek stalno i aktivno prisutan⁹.

U pojašnjenjima problematike zadatog (objašnjenje i faktora ekološke bezbjednosti) potrebno je objasniti i pojam bezbjednosti¹⁰. Po mišljenjima mnogih analitičara definiše se kao sistem zaštite od ugrožavanja¹¹. Svakako, da definisanje bezbjednosti zavisi od prethodno valjane definicije ugrožavanja. Ugrožavanje je aktivnost na izazivanje, odnosno nanošenju štete drugima, ali situacija iz koje može da proizađe šteta po druge od određenih dešavanja. Ali i situacija proizilazi iz aktivnosti. Bezbjednost je, analogno tome, stanje ili situacija zaštićenosti od ugrožavanja, što, prema prethodnoj definiciji podrazumjeva stalne, sistematske i efikasne mjere na identifikaciji stvarne, vjerovatne ili moguće ugroženosti odnosno, ugrožavanja¹².

Sljedstveno tome, ekološka bezbjednost, kao jedan od vidova bezbjednosti, izvodi se iz opšteg pojma bezbjednosti. Malo je autora (naučnika) koji su se upustili u definisanje navedenog pojma. Ipak, Bazan Beri, navodi da ekološka bezbjednost nastoji da „očuva lokalnu i planetarnu biosferu kao osnovnog, nosećeg sistema od koga zavise svi drugi poduhvati¹³“.

⁷ Lucano De K. (1991): Istorija grčke filozofije – Predsokratovci, IP Svetovi, Novi Sad, str. 21 – 36, 109 – 112, 138-140

⁸ Bošković M. (2005): Kriminalistika metodika 2, Policijska akademija, Beograd, str. 30.

⁹ Marić R. (1985): Životna sredina, Beograd, str. 2 – 4.

¹⁰ Simić D. (2002): Nauka o bezbednosti – savremeni pristup bezbednosti, JP Službeni list SRJ, Fakultet političkih nauka, Beograd, str. 21 – 33.

¹¹ Arežina V. (2007): Faktori ekološke bezbjednosti, Kriminalističke teme 1 – 2, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo, str. 235.

¹² Arežina V. (2007): Faktori ekološke bezbjednosti, Kriminalističke teme 1–2, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo, str. 236.

¹³ Bary B. (1991): People, States & Fear, An Agenda for International Securities Studies in the Post – cold War Era, 2nd edition, Pearson Education Limited, London, str. 115 – 130.